

Első évfolyam.

17. szám.

1877. július 27.

DEBRECENI

Heti lap a szépirodalom és művészet köréből.

Kiadó és főmunkatárs :

GRÓF CSAKY ALFONZ.

Szerkesztő :

DENGI JÁNOS.

Rendes munkatársak :

Abafi Lajos, Aigner Ferencz, Aradi József, Bátorfi Lajos, Benedek Sándor, Boruth Elemér, Böhm Adolf, Buday Imre, Csengey Gusztáv, Darmay Viktor, Dolinay Gyula, Ember György, Ember Károly, Erdélyi Gyula, Erdélyi Mikes Róza, Erődi Dániel, Földváry István, Cáspar Imre, Hajgató Sándor, Hamar László, Hoffmann Mór, E. Illés László, Illyés Bálint, Kárpáti Károly, Kerekes Sámuel, Komjáti Jenő, Koroda Pál, E. Kovács Gyula, Lukács Ödön, Márki Sándor, Mende Bódog, Moller Ede, Pataki Árpád, Reviczky Gyula, Roboz István, Rudnyánszky Gyula, V. Sárffy Ignác, Sipos Soma, Sólyom Jenő, Szabó Endre, Dr. Szabó Dávid, Dr. Szemák István, ifj. Szinnyey József, Dr. Tomcsányi Imre, Vajda Viktor, Vass Jenő, gróf Vay Sarolta, Váry Gellért, Viski K. Bálint.

Megjelenik minden pénteken.

Előfizetési ár :

Fél évre . . . . . 3 ft.

Negyed évre . . . . . 1 ft. 50 kr.

Előfizetések és reclamatiók a **kiadóhoz** varga-utca 2256. sz. a., a lap tartalmát illető kéziratok pedig a **szerkesztőhöz** ideiglenesen **Felsőbányára** (Szatmármegye) küldendők.

DEBRECZEN.

NYOMATOTT KUTASI IMRÉNÉL.

1877.

Kiadói szó.

A „Déliab“ ezentul, hasonló elegans kiállítással kiadásomban fog megjelenni; mint e számból is láthatja a t. közönség, mindent elkövettem, hogy e fontos feladattal bíró, vidéki szépirodalmi lap belbecséhez méltó külsővel s ezzel együtt nagyobb változatossággal bírjon. A lap szellemét és céljait már ismeri a közönség; azért most röviden csak annyiban ismételem, hogy oly közlőny akar lenni, mely Debreczennek, az ország első magyar fővárosának s a vidéknek, melyet a fővárosi sajtóval szemben egyedül képvisel: becsületére váljék. Erre nézve biztosít **Dengi János** ur e tekintetben elismert ügyesége és buzgósága; amarra nézve pedig még áldozatoktól sem riadok vissza mindaddig, míg látom, hogy fáradozásunk várhatólag méltányolva van.

Előfizetési ára:

Fél évre . . . . . 3 frt — Negyed évre . . . . . 1 frt. 50 kr.

Az előfizetések legczélszerűbben postautalvánnyal a „Déliab“ kiadó hivatalába, Debreczen, vargautcza 2256 sz. alá küldendők. Teljesszámú példányokkal mindig szolgálunk: hirdetések iránt tudakozódni lehet nálam s Erdélyi István urnál, Kutasi Imre nyomdájában.

Lapomat a t. közönség becses pártfogásába ajánlva, vagyok
Debreczenben 1877. jul. 20 -án.

Tisztelettel

Gróf **Csáky Alfonz**,
kiadó és főmunkatárs.

SAKKTALÁNY.

L'ugrás szerint megfejtendő.

Dinóhrátói.

			be,	di	za	tán		
			meg	el	ké	tabb		
mát	fe	fre	god	re	var	te	ó	
Ál	Ha	gal	led	rej	rát	rök	va,	
		ve	son			zárd	tét	
		Nyu	ár			Ö	vár	
		ny	oh			Ső	az	
		nyam	lótt,			va	re	
e	ne	Ten	bú	szer	em	zet,	Ha	
gyen!	san	ked	led	tán	nem	egy	lé	
		le	áll	nem	ke			
		ve	lel	fe	na			

SZÁMREJTVÉNY.

Fried Idától.

9. 6. 7. 5 6. *Hegyes vidék zamatos gyümölcse.*
 3. 4. 5 11. 4. 7. 16. *Kocsiknak egyik főalkat része.*
 11. 6. 3. *Bőszült elemet tart ez vissza.*
 8. 12. 18. 12. *Nyári zivatar gyakran hozza.*
 11. 4. 18. 11. 4. 7. 16. *Hires pápának a neve.*
 7. 4. 11. 4. 5. 8. 12. *A költészet egy neme.*
 5. 6. 8. *Vizben nő magasra,*
Falukon teszik a házakra.
 8. 12. 11. 6. 7. 16. *A tengeren igen veszélyes.*
Irdályban tulozva nem szép ez.
 15. 16. 17. 18. *Ilyen is van Debreczenben.*
 18. 12. 11. *Minden szóban kell ennek lennie.*
 15. 16. 17. 9. *Gyermekeknel a szülöket helyettesiti.*
 1—19. *Egy koszorus költö versét így kezdi.*
- Mindkét talány megfejtési ideje aug. 11.

Lapunk 15-dik számában megjelent sakktalány értelme:

Tudjátok, mi a dicsőség?
 Egy meredékes sziklaszál.
 Fölvérzi annak lábait,
 Ki szirtjeivel szembe száll.
 Hiréről zeng a nagy világ,
 Ki küzdve rá följuthatott,
 S a fönnen álló érzi csak,
 Hogy élte bús s elhagyatott.
 Tudjátok, mi a szerelem?
 Egy csendes völgy, mely rejtve van.
 Kis kunyhó áll e völgy ölen,
 Lehajló lombok árnyában.

ÉLÉBÁB.

Meti lap a szépirodalom és művészet köréből.

Tartalom.

1. Contra sylvas. (költ.) Endrődi Sándortól. 2. Az ifjukorból, (pajkos csevegések), Eckstein Ernőtől. 3. Az emberi test és lélek közötti viszony. Dr. Szabó Davídtól. 4. Király, vezér, nép, költő, (költ.) Gáspár Imrétől. 5. A történeti tárgy a költészetben. Latorczaitól. 6. Gyöngyszemek. A szerkesztő jegyzeteiből. 7. Lapszemle. Argustól. 8. Giardinetto. B. A.-tól. 9. Tárca: Ki lát itt... (költ.) Darmay Viktortól. Oh tőrös galuska! Dengi Jánostól.

Contra sylvas.*

Ha tudtam volna, hogy e zord hegyek
Sötét árnyai mit jelentenek;
Mit e mélységes, gyászos nyugalom,
Sirbolti öre napnak, éjszakának;
És mit e lassú zokogó panasz,
Mely itt minden parányi zugot áthat;
Ha tudtam volna, mit sohajtanak
Töredező galy, bujdosó patak,
S mi zúg a vihar szilaj énekében,
Midőn e rengeteg magányra csap;
Ha tudtam volna, hogy itt késő éjen
Minden virágnak, fának titka van,
S jaj annak, ki az éj óráiban
Egy ilyen titkot fölvert, meglesett,
Mert boldog többé sohasem lehet;
Ha tudtam volna, hogy a csengés-bongás,
Örömszaj, dalhang, hosszú jajrikoltás,
Mely itt harsog e boltos fák alatt —
Haldokló árnyak melléből szakad;
Ha tudtam volna, hogy e bús homálynak
Játékán egykor annyit könyezem,
S a tündérek, kik erre tovaszállnak,
Egy bizalmatlan, szomorú világnak
Álomkódéből hoznak részt nekem;
Ha tudtam volna, hogy ez üdvök, élvezek,
E mondhatatlan kéjű bánatok,
Ez édes, forró, lázas ölelések,
Melyektől szemem elborul s ragyog;
Oly semmisek, oly esalfák, hazugok,
S míg lángjaiktól ajkam, lelkem ég,
Csak a halálhoz visznek közelebb;
Oh! hogyha tudtam volna, hogy e mélyből
Szörnyek támadnak egykor ellenem;

* Mutatvány szerzőnek közelebb megjelent műveiből.

Hogy e levegő tiszta balzsamában
Pokolkin, mérég, kárhozatvarázs van,
Melyek közt mégis kéj lélekzenem —
S hogy e dús illattal szívom magamba
Mindazt, mi később sár közé tipor:
Erdők! magányos útaitok' árnyán
Dehogy bolyongtam volna annyiszor!

Endrődi Sándor.

AZ IFJUKORBÓL.

— Pajkos csevegések. —

Irta: Eckstein Ernő.

A boldogító tavaszkeri érzés, melyet a május minden évbe átömleszt, kitörölhetetlen emlékezet által, a kéj valóságos mámorig fokozódik bennem. Én ugyanis, mikor a mezők és erdők újra zöldülnek, azon évekre gondolok vissza, midőn ez üdítő látványt a nagy iskola-ablak merev, fehérkeretén át kellett szemlélnem s arra voltam ítélve, hogy a tavasz legbájosabb óráit igen tiszteletreméltó s nagy tudományu férfiak szószéke előtt töltsém. A szomszédos kertekből átszendült a dohos iskola-termekbe a madarak hangversenye, de a nagy s kerek pápaszemmel fölfegyverzett komoly férfiak hallani sem akartak e dallamos varázsról; szólásmódokról, anakolutheról, conjunctiokról, iráshibákról beszéltek, ép oly össze-vissza és összefüggés nélkül, amint pädagogiai tevékenységük különféle szempontjait itt egymás mellé soroltam. A helyett, hogy az életbölcséséget a természet zöld leveleiről olvastuk volna le, azzal kellett bajlódunk, ami a nyomtatotakon állott; állott legyen bár ez abban, hogy Sophocles valamelyik karéneke vagy Cicero egy ihletett beszéde, akár abban, hogy valamely egyenlet az elemző mértanból vagy egy kérdés az egyház-történelemből vette igénybe figyelmünket. Gyakran

sohajtottam akkor a modern civilizatio e zsarnokságán s könyveim és füzeteim szélén át vágyteljes pillantásokat vettem a fák lombos koronáira, melyek langy nyugoti szélben susogtak. Tulnan a fenyvessel benőtt dombon, a városkától körülbelül félóránnyira feküdt a Liebig-magaslat, e nevet nyervén a híres vegyészről, kinek tiszteletére a háládatos polgárság ékebben szólóbb emléket nem állíthattott fel, mint, hogy egy sörpinczét — a legbecsebbet, mely egy german polgárság tulajdona — nevére keresztelt. Ott mi primanusok nem egyszer ünnepeltünk meg egy orgiát alkotmányellenesen, ahogy magát az igazgató kifejezte, midőn mulatóhelyünket felfedezte és több napi karzerrel büntetett. A Liebig-magaslat kedvelt gyülekező helye volt a város azon lakóinak is, kik sok családnak örvendtek, mert sehol sem volt oly olesó minden, mint itt a fenyők árnyékában, egészen eltekintve attól, hogy sörön, kávé és lepényen kívül semmitsem szolgáltak ki. E családok leányaihoz tartozott Jenni, a szőke, karcsu, kékszemű Jenny, akit már az alsó primában kiváló szerelmi dalok sorozatával dicsőítettem, míg a felső primában egy öt felvonásos szomorujáték hősnőjéül választottam őt.

Mikor én így helyemről azt az ékes házat barnavörös födelével s ragyogó ablakaival a kék távolból ide mosolyogni láttam, e képek mind tarka

TÁRCZA.

Ki lát itt...

Ki lát itt az éggel daczolni,
Kaczerán, büszkén mosolyogni?
Mindenki a ki most imád;
S ki hallja majd csendes sirásod?
Ah! tán csak egy, ki sokszor látott
S nem tud, nem emlékezni rád.

Darmay Viktor.

OH TURÓS GALUSKA.

— Ifjúkori emlék. —

A szellemet fentartó s ápoló bevételekben (prózaileg az evésben) majd minden nagy embernek volt valami különös sajátsága vagyis sajátságos különössége. Rembrandt, a nagy festő a heringet és sajtot szerette, Zessinga a lencsét, Schiller a sódort. Luther a tésztanemüeket, Melanchton a gerstlilevest, Tasso a becsináltat és marzipant, XII. Károly svéd király a vajás kenyeret, Vörös-

boldogító sorozatban vonultak át lelkemen s én mindhangosabban kezdtem sohajtozni s mindnehezebben érezni a kényszert, mely engem e kemény üléshez lánczolt. Egyszerre csak arra emlékeztem az igazgató harsány megszólításától vagy szintoly kötelességű kollegáinak egyikétől, hogy még rab-szolga vagyok s nem áll jogomban, hogy képzeletemet valamelyik görög szomorujáték-író nagyfontosságú magyarázata alatt hegyen-völgyön jár-tassam.

— „Ön megint nincs a tárgynál!” hallatszott orrhangon Doktor Heinzerling Sámuel, a haragos philologusnak, ugyanannak az ajkán, kinek később az én feledhetlen Rumpf Vilmos barátommal a karczer helyiségeiben ama nevezetes rencontre-ja volt. E történelmi tény ismeretesnek teszem föl, miután annak idejében rajzolására három hosszú fejezetet szenteltem a „Gliegende Blätter“-ben. E szavak mindannyiszor, mint villám a derült égből, hatottak reám, mert én valójában éppen nem voltam a tárgynál s hallgatással kellett mellőznöm, hogy Heppenheimer az autokrata intésére mint „figyelmetlen“-et jegyzett be a „napló“-ba.

Hányszor vettem én, mielőtt még felet ütött volna, az órát a kezembe s vittem könyvet Virgil-kiadásom szélén minden percéről! Az unatkozó szív ez ellenőrzései a lomha idő menetét hitte

m a r t y a marhasültet, M e g y e r i a gulyit (papramorgó, szilvorium, appetitorium, snapsz, etc. L e n d v a y a tinori gombát, B a j z a a gyümölcsöket, P e t ő f i pedig három mértföldre szaladt a... tejszeles tormától, é n m e g (kérem a nevetést visszafojtani!) a turós galuskától.

*Hej turós galuska,
Ha rád emlékezem!...
Sokat szenvedtem én te érted!
És mindamellest
Oly jól esik nekem,
Ha rád emlékezem.*

Ha egybeolvasztjuk azt a gyűlöletet, melyet egy bizonyos compania titkos tagjai az új nemzedék, a modern nők férjeik s ugyanazon város vagy ügy szerkesztői egymás iránt táplálnak, elhalványul ama gyűlölet mellett, melyet én a turós galuska iránt éreztem; pedig szegény oka sem volt. Mindig vannak bizonyos dolgok, melyeknek okát nem tudjuk megmondani, bármeddig is törjük rajta fejünket. Ki tudná pl, annak okát adni, hogy a modern nők miért gyűlölik férjeiket? Talán mert rosszul bánnak velök? Dehogy! Talán, mert egész nap és egész éjjel a kávéházban ülnek s a szép kaszirnőknek kurizálnak? Dehogy! Talán

gyorsítani; de hihetetlen, mily ólomsúlylyal multak el a pillanatok. Diadalkiáltás csendült át a lelken, ha nagy latin betűkkel „három negyed”-et jegyezhetünk. S ha bele fáradtunk az egyes idő stádiumok feljegyzésébe, akkor epigrammokkal is mulattathattuk magunkat, melyek nehézkes, molossus versmértéke a lélek hangulatját érzékítette meg. Panaszuknak magva e fölkiáltásban foglalható össze: „Hát nem akar már egyszer megint egész lenni!” Egész! Ez volt a megváltó szó! Egész! mi minden nem volt ebben az öt betűben, kivált ha az utolsó ora végére, tehát a délutáni négy órára, vonatkoztak. S ha még hozzá Dingeldey, ami derek pedellusunk, egy pár perczzel megtévedett számításában s korábban csemetett, mint ujjongtunk mi akkor rekedt érzének kondulására! Hisz a szabadság jeladása volt, melyet ő nekünk adott s a szabadság édesen izlik, még a primában is.

A kegyes olvasónak talán van egy-két fia a gymnasiumon s e mulattató iratot erkölcselen eszmék terjesztőjének kezdi tartani; de én nem segíthetek rajta. Ha ő maga nem enilékszik már amaz öröme, mely a gymnasiumi gyakorlatok végének hírére minden idegét átjárta, az az ő egyéni szerencsétlensége; én részemről soha el nem halványuló színekkel hordom kebelemben amaz idő képét s csaknem minden órában érzek valami kellemes ér-

mert nem tartanak házi barátot? Oh, dehogy! Vagy talán mert férjük? . . . Nem tudjuk.

Én is gyűlöltem a turós galuskát anélkül, hogy tudtam volna: miért?

Hanem az én gyűlöletem csakhamar a leglángolóbb szeretetté vált. (Mint a nők gyűlölete szerelemmé . . . a házi barátok iránt.)

Megmondom hogyan.

Sorsom úgy hozta magával, hogy a k.—i zárdát szerencsétlenül látogatásommal és letelepedésemmel. Szerencsétlenül. — Anyám siralmas eltávozása után Bouffy páter vett kegyes gondozása alá. Czellámba vezetett. Ez a czella nagyon sajátosnak tűnt fel előttem; 13 ágy, 13 láda, egy roppant mozdóasztal . . . egyéb semmi. Körültekinték . . . Szivdöbentő csend, melyet csak néha szakított meg az egerek melancholikus cinczogása, a szű egykedvű perczegése s szivem dobogása. A pillanat főnsége erőt vett rajtam és pityeregni kezdék . . .

Pár nap múlva a 13 ágy és 13 láda nagybirto-
kosaival a legjobb barát lettem; együtt jártunk iskolába, együtt jöttünk haza, együtt sétáltunk, egyszóval mindenben együtt s egyek voltunk. Mi domináltunk a

zetet, hogy nem vagyok többé arra kötelezve, hogy délutáni 2 órákor pakoljam össze könyveimet s az ódon barlang felé ballagjak, mely a leggyönyörűbb, a legsugárzóbb májusi napoktól rabolt meg. Miben is áll tehát a fiatal deák boldogsága, mint azon tudatban, hogy ő megszűnt a gymnasiumi élet kényszeréhez tartozni? Én erre vonatkozólag Grimm Hermannal, a szellemes novella-íróval, igen jellemző helyet találok. „Tizenyolcz éves voltam”, írja az emberi viszonyok e finom megfigyelője, s csak éppen most lettem diák. Ez oly átmenet az életben, minő keves van. Egy csapással az ember bizonytalan, jelentéktelen lényből czimmel, ranggal és alapos igényekkel felruházott emberré teremtetik át. Rendelkezésére való pénze van, dolgozhat, amit s a hogy akar és szedheti az élet élvezetét azon fákrol, melyeken a gyümölcsök a legesábitóbban ragyognak ki a lombzat alól. Így kezdtem meg az életet; fejsütő, remeteskedő hajlamok nélkül vidám diák voltam s csak hallomásból tudtam, hogy jövő is van; a mult előttem ismeretlen országgá lett, melynek partjaihoz soha se tért vissza az emlékezet. Kivánhattam-e nagyobbát? Egy palotát, ahol tanulhassak, híres tudósokat, akik csodálatos udvarias-
sággal minket „uraini”-oztak és ismereteket és buzgóságot teteleztek fel bennünk, egy nagy várost, ahol szabadon és háborgatatlantul élhattunk, szabad

zárdá többi növendéke fölött is. Rövid időn elnökünk is lett. Veszmegh — így nevezték őt — e kitüntetéssel meg is érdemelte. A hősi tettek véghezvitelében senki olyan talentummal nem bírt mint ő. Czellánkban, amely különben nappali szobánk és dormitoriumunk is volt, ágya fölött tizenkétezer bolha függött föl-
akasztva nyakánál fogva. E rettenetes tette már magában véve oly tény, melyet a minden oroszok czárja méltán irigyelhet tőle. Aztán ő volt az, ki ebéd alkalmával 15 „porció” turós galuskát temetett el; én mint szerény talentummal s kevéssel is becé: csak 8-at.

A belépésem utáni második héten már eltemhaltam a turós galuskáért; nemkülönben társulatunk minden tagja.

Gyakran tünődtem természetem e hirtelen változta fölött, de semmikép sem tudtam nyitjára jönni. A galuska nevenapján semmi egyebet nem ettem. Pedig levesünk kitünő volt: mely vízben főzött hosszú, fekete valami s az étvágy elesztésére gyakran néhány fagyugyertyakanóc is uszkált a fölszínen. Nem kellett. A káposzta is kitünő volt. Összetöpörödött pápaszemes szakácsnők jószívűsége az utókor emlékezetében főnmaradjon, gyakran traktált meg töltött káposztával;

estéket, éjszakákat (ha akartunk), színházat — egy diák számára nincs egyetlenegy teljesületlen remény se.

E sorokból egészen ugyanazon érzés szól, melynek én a fentebb álló szavakban adtam kifejezést. Télen még csak megnyugszik az ember úgy, ahogy a dologban. Lelkesül Antigonéért, noha azon körülmény, hogy a halhatatlan mester tragédiáját apró részekben veszi magába, igen alkalmas arra, hogy a lelkesülést lelohassza. Gyakorolja magát a latin stýlben, mert egyszer képviselő is lehet; azon helyzetbe jöhet, hogy a „timeo Danaos“-t, vagy a „nil humanibus arduum est“-et citálni akarja. Értekezéseket készít klasszikus minták szerint, mert bizonyos könnyűség a kifejezésben mindenkor hasznos, akár az írásra adja magát, mely gymnasistáinknál mai napság szabályt képez, vagy hogy mint vendéglő-tulajdonos hosszú számlákat készít, melyek mindenesetre többet jövedelmeznek, mint a novella-írás alkotásai. Mindez télen történik, mert hó és eső egy embernek sem barátja s a mezőn és a pusztán kevés keresni való van, mikor az északi szél a bikkfák kopasz ágait seprí. De tavasszal, amint az első pacsirták dalolnak, megváltozik a helyzet. Akkor a kényszer: Doktor Heinzerling Sámuel előadásait hallgatni; a leggyötrelmesebb rabszolgasággá válik és az anyatermészet ölelései után való vágy minden tudományos komolyságot megszegyenit.

mi mohón is kaptunk hozzá, s élvezettel vágtuk ketté a töltelékbe kedveskedésből becsusztatott tücsköt... és mégse ettük meg. S így tovább minden étel a Rézi néni szakácskönyve szerint volt elkészítve s nekem mégse kellett más a turós galuskánál. Reszkettünk a turós galuska élvezetének előgyönyörötől, midőn a dicső péntek közelgett. Levest, hust „csuszpájsz“-t örömmel odaadtam egy „porció“ galuskáért.

Főtisztelendő páter Boufty tudta a növendékek ez őrzöngését a turós galuska után és meg nem foghatta.

Egy rendkívüli esemény jött közbe. A mi társulatunk a turós galuskán kívül nagy előszeretettel viseltetett a pipázás iránt is, lévén minden ifju e szerencsétlen szenvedélylyel megáldva. Hárszabályunk 12. §-a így hangzott: „A pipázás vagy szivarozás az intézetben belül vagy kívül a kicsapás terhe alatt szigorúan tiltatik“. Megis tartottuk; mert rövid időn mind a tizenhárman rövid makrapipával voltunk ellátva. Esti ima és lefekvés után, miután paterünk az alvók fölötti kémszemlét befejezte, fölkelünk mint az alvilági kísértő szellemek, elkezdtük szokott sétánkat a

A tudat, hogy egykor én is nyögtem e lánczokon s most szabad vagyok, szabad mint a madár a levegőben, gymnasista nem létemnek ezen édes élvezete képezi mostani tavaszi élvezetemnek legkiválóbb fűszerét.

(Folyt. köv.)

Az emberi test és lélek közötti viszony.

— Akadémiai felolvasás. —

Dr. Szabó Dávidtól.

(Folytatás.)

Az emberi élet folyamában a szellemi és testi fejlődésnek egyenlő fokban, együtt kell előhaladni. — Ez oly határozott törvény, hogyha megtörténik, miszerint tetemesen megelőzi előbbsietésében a szellemi fejlődés a testit: az vagy betegségből ered, vagy betegségre vezet.

Vegyünk fel egy fájdalmasan bizonyító példát. Ime itt van a szülék szerelme, gyönyörűsége, — egy 5—6 éves szőke leánygyermek. Ragyogó, derült homlokáról, lelkes, értelmes, kék szemeiből, — piros ajkainak mosolygásából angyali jóság, szeretet, előzékenység, határtalan kedves-ség sugárzik; — mozdulatainak kerekdedsége, finomsága, majd derült komolysága, majd a fülemile csattogását megszegyenítő, édes, vidor dalolása, hódít, leköt, elragad; — beszéde, eszének járása csupa értelem, bámulatra, öröme magasztalja a lelket. S te mindezekkel dicsekszel, sőt még minden törekvéssel ezeket előbbre segíted! — Ah, ne örvendj, boldogtalan, tenmagadat ámitó szüle! kebled kedvenczében ny kraföre fejlődnek, zsendülnek a szellem erői. De nézd azt az átlátszó liliomszint az arczon, — azt a sebes lihegéssel párosult rohamos szívdobogást. — halld a gyakori, rövid köhentéseket. Gömbölydedsége mihamar összeesik a gyermeknek; nyugtalan alvása közben verejték gyöngyei ülnek ki a homlokok. Ah! a kebel ékes virága siet elvirítani! Már fölemelve tartja

boltives, sötét folyosókon a makrapipák alig látható füstködében.

Titkunk csakhamar felfedezettett s mi kénytelenek voltunk jogtalan üldözőink argus szemei elől máshová menekülni.

Gyönyörű, holdvilágos este volt, előőrseink jelentése szerint a tágas udvaron még az éji bogarak pirczegése se hallatszott, a cselédség horkolt s paterünk szunnyadott az urban.

— Előre! — hangzott a riadó elnökünk hősi ajkáról s mint a keresztes háboruk elszánt daliái, fehér öltönyeinkben megtartottuk a kivonulást.

Esti 10 óra lehetett. A hold egész pompájában ragyogott s diessugarakkal övezte körül az éjjeli csapat vitézeit. A nappal elkészített asztal köré ültünk s kezdetét vette az iszonyu háboru, melyet mi együgyűségünkben „ferbli“-nek kereszteltünk. A pipa füst felhőgomolyokban szállott rémitő zárdánk fölé, mintegy önkéntelenül jelezve ama düht és haragot, melylyel gondolatban azt elborítottuk.

Az idő repült; pipáink hetedszer alvának ki s mi a hűvösödni kezdő légben dideregni kezdünk. Elnökünk jelt adott a bevonulásra. Oh fátum! A folyosó

örök éjjel terhelt szárnyait a rideg tél, mely őt szemünk elől örökre elnyeli — a sir tele. Mihamar vége a kedves gyermeknek. Bölcséjéből hozta magával a csecsemő a görvélyt, — vagy fejlődött a gyermek testében a gümökör. Így vannak rendszerint azon ugynevezett csodagyermek, kiknél a test fejlődését annyira megelőzi a szellemi tehetségek érettsége.

A legtökéletesebb harmoniát tartja meg a természet — ha a mesterkétség háborítólag be nem avatkozik — a test és lélek viszonyos egymásra hatásában. Vegyük fel pl. az emberek közt a különömet. A testi nem különösegekből egyszermind szellemi különöség is támad, mely a két nem más-más életcéljaira nézve alkalmas és már a gyermekkorban határozottan feltűnik, — noha még csak gyöngébb jelenségekben. A hím az ő egész szellemi törekvésével a külvilág fele van fordulva és ezt, a hogy lehetséges, még átalakítani is képes. A nő szellemileg saját személyiségének és az őt környező kedveseknek szűkebb körébe van korlátozva; és emélfogva képes életkört sokkal inkább elkülöníteni és betölteni, mint a hogy ezt a férfi legelőkelőbb ereje, legteljesb tevékenysége és legkedvezőbb sorsa mellett is reménylheti. A férfi csak sokak, sőt egész neme közreműködésével érheti el célját, vagy legalább törekedhetik azt elérni; amélfogva csak úgy tekintheti magát, mint egy nagy láncznak egyes szemét, a nagy egésznek egyes részét; miközben a nő a maga körében egyedül mutatja egész nemének képét, mert mint anya és házi nő, mindenik eléri és betölti legmagasb célját, melyet a természet az ő egész neme elébe tűzött. Innen van a nyugtalan, soha határhoz nem érő törekvése a férfinak, és az ő soha be nem tölthető vágyainak izgató érzelme. Innen van ellenben a nő nyugodalma és vidám megelégedése, — mégha kívülről szorongattatik is, csak az ő saját női életköre bántva ne legyen. Tehát a férfnál kétségkívül főleg a külvilágra fordított lelki tehetségeknek, az értelemnek és akaratnak, kell tulnyomólag kifejlődve lenni; míg ellenben a nőnél a kedély és a külvilágnak az ő saját személyiségére való vonatkozása — tulnyomó. A fogalmak éles különválasztása, következetes

udvarra nyíló ajtaja csukva és mi kizárva. Elnökünk expeditiója ment. Victoria! — kiáltá néhány percz mulva — a pinczeajtó nyitva van, gyertek!

Mentünk. A pinczéből ismét ajtó nyílt a folyasóra s elnökünk már előtte állott. E pillanatban úgy tetszett, mintha a mennyország ajtaja előtt állanánk s elnökünk kulcs nélküli szent Péter volna, ki a boldogság hazájába: dormitoriumunkba vezet.

Nyitni kezdé. Nem nyílt; nem engedé a tulsó oldalon rátett vaspánt. Többszöri hercules dőfések után a vaspánt iszonyatos csörömpölő zajjal a folyasó kövezetére zuhan s elnökünk, ki minden bátorsága daczára is leginkább ügyelt a saját bőrére, a dormitoriumba illant, lefeküdt és aludt. Mi megkövülten figyelni kezdénk. A pater ajtaja megnyílik s belülről kétségbeesett kiabálás hallatszik:

— Cselédek! Jancsi, Marcsi, Miska, Pepi, Zsófi, Eszti... keljete fel, zsványok, tolvajok!...

Egy pillanat alatt semmivé lettünk; a pincze tágas öble mindnyájunkat elrejtett. Én harmadmagammal az istenek kegyes előrelátása folytán egy üres szapuló alá rejtöztem, s rémülettel eltelve vártam a közel jövőt.

ítélet erőteljes elhattározás nem a nő dolga; de igenis az övé az érzelmek homályos országa, melyben őt a látatlan kéz többnyire biztosabban vezérli, mint a férfit azok az ő erői kalauzolják.

Ezen szellemi sajátóságoknak megfelelőleg van alkotva a két nem, testileg is. Hanem itten előlegesen bocsánatot kell kérnem t. hallgatóim egyik felétől, hogy én határtalannak látszó gyöngédtelenséggel, a tudományos emberek hidegségével, bátorkodom a szépnemet egy perczre egész csontvázáiglan levetköztetni. A tudomány nem ismer finomkodó illemszabályokat. Itt pedig ember-tudományról van szó. Én azonban a tudomány ezen ridegségének a lehető legkiméletesebben és mindenestire a legillendőbb tisztelettel fogok ez esetben engedni. Tehát a két nem csontvázáról akarok szólni.

Míg a nőnek csontjai finomak, vékonyak, simák, mintegy csupán arra készítvék, hogy a testalkotmány súlyát épen elviselhessék; a férfi csontjai vastagok, durvák, teher-emelésre teremtvék. A nő csontvázának alakja egészben, széles alapján nyugvó, hegyben végződő lobor, — jelül az egy helyben nyugvásnak, miután saját kebelében hordja rendeltetését; a férfi ellenben hegyére állított lobor, széles alapjával fölfelé, — mert ő nem állhat egy helyben, neki nem egy irányban fölfelé, de sugárirányban, mindenfelé kell törekednie. És azon csontvázán a női test egyes részei csupa szelid, gömbölyded vonásokból állók, — egész idoma tojásdad, mintegy önmagába zárt; — míg a férfié szilajon össze-visszahányt vonásokból álló, görcsös, szegletes alaku, mintha minden irányban szétmenni akarna. Amott sima, selyem hajzat, szelid sugárázó szemek, — a tiszta égnek mélységes tengere, — a dalos madárnak szívható hangja, ajkairól. — arczjátékában szendeség, vagy legfőlebb játszi enyelgés, — mozdulataiban báj, könnyűség; — itt ellenben rugalmas, kondor, bozontos üstök a kemény falzatu s az agy kifejltségének megfelelőleg, magas domborulatu fején. — kiható villámcsikázások a vadan forgó szemekben, harsogó, megdöbentő, mélyen dörgő hang a torzomorz bajusz alól, — szögletes, erőteljes mozdulatai a tagoknak; — hogy a

Paterünk ezalatt a dormitoriumba megy véletlenségből egyenesen a Veszmegh ágyához s fuldokló hangon kérdi:

— Veszmegh, alszik?

— Alszom! — hangzik az ágyból.

— Az istenért, keljen föl, tolvajok rontottak be.

Néhány percz mulva pinczénk sötét öble világosodni kezdett s mi jobban összehuztuk magunkat. Hiába; a falhoz lapultak csakhamar föl lettek fedezve s a rettentő csoport szapulónkhoz közeledett. Még jobban összehuzódtunk.

Lábam az átkozott kádár „smuzig“-sága folytán egy pálczaütést kap e hangok kíséretében:

— Hát ez itt mi?

— Az én lábom volna — mondám kibujva impertinens rejtekhelyemből.

Ott állottunk mind a tizenketten paterünk előtt, ki vastag nádpálczáját úgy forgatá előttünk, mint hajdan a paradicsom kapujánál a tüzes cherub.

— Takarodjatok fel, holnap számolunk, gyalázatos gazemberek...

Veszmegh csak mosolygott a dühben égő pater háta megett.

már eddig is eléggé feltűnt nemi különbség részletes tovább festését elengedtetni kérem.

Ezen itt előadott vonások — mint látható — a különmemű ember lelki és testi szépségének sajátjai. És az is látható, hogy a külön nemnek testi szépsége vonásokkal bír; valamint ahhoz képest a lélek sajátja is. Mert az emberi test szépsége rész szerint a testalkatnak külsőleg feltűnő czélszerűségén és tökéletességén alapul, — rész szerint pedig egy magasb eszmén, melyet a külső alak által előidéztet kifejezés gerjeszt föl a szemléelőben. A testi szépségnek pedig általános törvényei nincsenek. Mert minden szépség egyéni, vagy épen nemzeti felfogástól függ. Hanem amnyi mégis bizonyos, hogy a legtökéletesb testi szépség a földnek nem minden tájékán fejlődhet ki; hanem leginkább ott található az fel, hol a természet egyformán távol a tulságos forróságtól és hidegtől, a mérséklet középaránya által, mérséklett égaljat teremt, — hol a testi idomok képződése, valamint mérték fölötti hőség által elsiettetve, ugy tulságos hideg által visszatarthatva, eldermesztve nincs; — ahol egyszersmind a kedvező körülmények és szabad intézmények, már korán bizonyos szabad lélekmozgalmakat, bizonyos műveltséget érleltek meg, hogy e mellett szellemileg is oly nép nevelthessék és magas eszmék fogékonyságára képesíthessék. Ezért volt már az ó korban kitűnő a Görögországban és Kaukasz vidékén termett emberek szépsége, — ugyannyira, hogy azt még az újabb, elnyomorodott idők politikai nyavalyái sem képesek eltörölni.

(Folyt. köv.)

Király, vezér, nép, költő.*

Szól a király: „Előre nép!..
Pór, katona, fel ifjuság!
Előre... ágyntöltelek,
É r t e m vagy, számítok read!”

* Mutatvány szerzőnek közelebb megjelent műveiből.

A dormitoriumba kullogtunk s az egész éjet tanácskozással töltök. Nem sok sikere volt.

Reggel a fórum elé állottunk. Paterünk arca hideg márvány volt. Borzasztó nyugalommal sétált le s fel orrunk előtt; mi egymásra néztünk s a bucsuszavakon törtük fejünket, melylyel a zárdától nemsokára megvándorok leszünk.

A csend megtört s az ítélet hangzott: „Az éjjel elkövetett i s t e n t e l e n s é g páratlan; elhatároztam, hogy mindnyájatokat kicsaplak...“ Itt hosszú szünet állott be; arczainkon a bűnbánás özönlött... „Azonban... tekintetbevéve... továbbá tekintetbevéve... és még egyszer tekintetbevéve... a büntetést oda módosítom, hogy ez évben, — ti tizenketten egy falat turós galuskát sem esztek... Elmehettek.“ Az ítélet súlyosabb volt mintha kicsaptak volna; mindazáltal megnyugvánk sorsunkban s vásott fogakkal néztünk az orrunk előtt illatozó s érinthetlen csemegére; ilyenkor aztán könyvek toltak szemünkbe és siralmas hangon sóhajtottuk: Oh turós galuska!

Azóta eiszoktam a turós galuskától.

Dengi János.

Szól a vezér, mellén ragyog
Érdemkeresztje: „Ime ott
Egymásnak két sereg robog,
Hoz mellemre új csillagot!”

És szól a nép... Nem, hallgat ő....
Elhull gyáván, szótalanul,
Vagy bátran, fennen tör elő,
Aztán ekéihez vonul!

De szól a költő! átkait
Kiáltja rátok, vérebe,
Kikért hős vérpatakjait
Ontották nagy évezredek!

De szól a költő! ő beszél
Leégett falvaink helyett,
Az árvák védelmére kél,
Mutat rablánczot, sebhelyet.

Nem fél, nem reszket ő, habár
Ezer börtön táru felé
És dala zeng s mint büszke ár
Tör szakadatlanul elé.

És szól a költő! átkait
Kiáltja rád, te esőselék,
Mely hordod békén lánczaid,
Melynek tűrni most sem elég!

Gáspár Imre.

A TÖRTÉNETI TÁRGY

a költészetben.

— Értekezés. —

L a t o r c z a i t ó l.

(Folytatás.)

Vannak a nemzetek életében bizonyos fázisok, midőn a multa vonatkozó reminiscenciák, a történeti adatokkal való bibelődés, a közönségnek ugyszólván életszükséglet. Küztudomásu, hogy ezen állapot, — nálunk legalább magyaroknál — akkor áll be, midőn, hogy phrázissal éljünk, a nemzetnek jelene nincsen; mikor, politikai és társadalmi okokból a haza léte fenyegetve látszik lenni, s a nemzet alkotó elemei mintegy a mult hasonló állapotából akarnak vigaszt és reményt meríteni. Azt hiszem, hogy némi fáradsággal ki lehetne mutatni, hogy egy nemzetnek ezen hanyatló állapotában gyakran virágzó történetírása van; hogy ilyen időszakokban irnak a költők is történeti tárgyú műveket, s hogy ilyen időszakokban kedvelik azokat leginkább az olvasó közönség is. Ez jelen témánkban — ha nem egészen correct is a kifejezés — a reakció elmélete. A nemzet, mely erős s jövőjét biztosítva látja, általában közönyösebb multja iránt s csak természetes, hogy praktikus közönsége talán inkább és nagyobb előszeretettel hallja: mi róla magáról, mint ami előzőiről és őseiről szól. Azonban meg kell engednünk azt is, hogy a mai olvasó közönségnek csak kis része ismeri eléggé a történelmet, (talán ez is a modern „realis“-nak nevezett nevelésnek lévén egyik eredménye) s így kevéssé is érdeklődik az iránt.

Másrészt, mint fentebb említünk, magukban a költőkben is rejlik oka a közönség eme közönyének. Röv idén: sokan dolgoznak ugyan fel történeti anyagot, de nem kevesen rosszul s ami rossz, vonzó sem lehet. Nem akarjuk megtámadni a közforgalomban levő régi tételt, hogy a költőnek születni kell; hanem hisszük, azt sem fogja

senki tagadni akarni, hogy nagy apparatus és hosszabb tanulmány szükségeltetik egy történeti tárgy jó és átgondolt feldolgozásához, valamely, kivált hosszabb költeményben. Vannak lángelmék, kik, anélkül, hogy tudományuk a költészettani alapismereteken túl nagy messzire kiterjedt volna: szépet, sőt nagyot hoztak létre a lyrai költészetben, de talán az epikai és drámaiban is. Hanem költeményeikben bizonyára nem sok volt történeti s ami ilyen, annak a többiekkel való egyenértékét kétségbe mernők vonni. Tagadhatatlan, hogy ahhoz is veleszületett tehetség szükséges, hogy valaki történeti tárgyat helyesen válasszon meg és dolgozzék ki, de nem sokra halad, ha ezen tehetsége tanulmányával nem párosul.

A költő e tanulmánya alatt nem egyedül a történeti buvárkodás értendő. Hanem a megfelelő történeti kor tökéletes ismeretén felül, tudnia kell: minő költészeti nem, minő történeti tárgyat szeret leginkább, s mennyire kívánja annak megváltoztatását; s ismernie kell az alig észrevehető határvonalat, meddig elmehet, aesthetikai szempontokból változtatva tárgyán a történeti igazság rovására.

III. A történeti tárgy, úgy a hogy azt a tudományban készen találjuk, sohasem tökéletesen alkalmazható és nem kész. Épen a költő feladata abból elvenni s ahhoz hozzáadni. Azonban e módosítgatásoknak egy bizonyos mértéken túl menni nem szabad s épen e bizonyos mérték nagyon is bizonytalan és csak nagyjából határozható meg. Itt főleg csak a költő jó ízlése és tapintatossága lehet irányadó. Egészen megkötni a költő kezét a történeti igazsághoz, egyértelmű a költészet szabályainak tekintetbe nem vételével, ellenben korlátlan urrá hagyni lenni őt a felett, sárba tiprása, megszenteltelenítése az emberi tudásnak. Egy olyan mű, melyben semmi történeti igazság nincsen, nagyon természetesen, már nem is nevezhető történetinek. Atalában mégis és persze igen tág meghatározásul, kimondhatónak véljük, hogy egy költőnél nagyobb anachronizmusnak tekintendő: hogy ha pontosan ragaszkodik is a valósághoz, de nem tudja elibénk varázsolni korának egész jellemét nagyobb vonásokban; — mintha költeménye által szükségelt változtatásokat meg is enged magának az igazságon: de azért a történeti korszakot magát, nagyban és egészben hüen állítja elének. Épen az lévén jelen esetben a költészet egyik főcéljával tekinthető, hogy azt, amit a tudomány mint multat ismeret meg velünk, a költészet mintegy jelenben varázsolja elének.

Sohasem szabad ezen okoskodások közt felednünk a költészet végcélját, — mely határozottan a gyönyörködtetés, — míg a történelemé, mint tudományé a tanítás. Ebből folyólag, a költemény leggyakrabban mint magánembert tekinti hőst s annak politikai szereplése csak háttér és mintegy megvilágítása jellemének; míg ellenben a történelem éppen megfordítva, az emberiség fejlődésével foglalkozva, a kiválóbb egyének magánéletével és jellemével csak annyiban törődik, amennyiben az politikai szereplésére világot vet. Épen ezen viszony, a történeti költészet és maga a történelem között, látszik előtűnni a legalkalmasabbnak a költői szabadság mennyisége meghatározására. Ameddig a költő — aesthetikai szempontokból — csak annyit változtat történeti személyeinek magánviszonyain és jellemén, hogy ezen változtatások által nagyjából történelmi tények nem lettek volna szükségképpen megváltoztatva, addig a történet fensége nem érezheti magát megsértve. Hogy azonban számtalanszor tulmennek ezen határon, magától érthető és annak kifolyása, hogy nem elég szerencsések a tárgy megválasztásában. Kétségkívül, tapintatosan járva el, elég oly tárgy található, melyet a történeti igazság durva meg-

sértése nélkül is ki lehet dolgozni, a költészet szabályainak megfelelő módon.

Azon fentebbi megjegyzésünkre visszatérve, hogy a költőnek mintegy jelenben s nagyobb költeményekben még az apró részletekig is hüen kell egy történeti kor életét elibünk tárni: azt hiszem kimondhatjuk, hogy azt bebizonyítani, hogy ezen élet, bármily hünek tessenek is az előttünk, egy bizonyos, rég elmúlt korszakban valóban olyan volt, határos a lehetetlenséggel. Hanem ügyes költő annyira a valószínűség látszatát fogja tudtul adni előadásának, hogy a hallgatóság vagy olvasó önkénytelenül azon meggyőződésre jő, hogy az tényleg másképp nem is lehetett. Bizonyos történeti eseményről elég szerencsésen lehet következtetni arra is, hogy minden valószínűség szerint mi módon mehetett végbe ez esemény. S ha a költő ezen módot eltalálja, azt hiszem, mindnyájan meg fogunk egyezni abban, hogy történetileg hü. Sőt találkozhatunk költőkkel, kik e tekintetben is gyakran tulságba mennek és a legparányibb részleteket is leirták, pl. az egyes helyeket, lakokat, szobák berendezéseit és helyzetét, öltönyt és fegyvert, ami néha egészen felesleges és zavaró, s a mű meséjével gyakran semmi lényeges összefüggésben nem áll.

(Vége köv.)

GYÖNGYSZEMEK

— A szerkesztő jegyzeteiből. —

227.

Az édes álmod istenkéz szövi
S himez belé kedves képeket;
Letűnt napoknak fényét önti rájok,
Hogy bennük élje át a szív,
Miért az éber lélek hasztalan sovárog.

Egy farsza fogatról.

Névy László.

228.

„Szép hirre, nagy névre, illő jutalomra vágyosz? Érdemeldd meg! Annak idejében önként fog jönni; ha most nem máskor, későbbben, halálod után! . . .“

Beszéd 1798.

Bacsányi János.

LAPSZEMLE.

— Egy kis helyesírási leczkével. —

A „R ö p k e i v e k“ zokonvette, hogy kötekedéseit nem hagytuk szó nélkül. Nem tehetünk róla. Válaszunkat, minthogy mi ilyesmikre külön rovatot nem tartunk, a „Giardinetto“ alá szorítottuk, melyhez cikkeink között leginkább odaillett. A B ö h m Adolf erre vonatkozó nyilatkozatából csakis az olvashatott ki r ö s t e l l e s t, kire az a megjegyzés vonatkozott; különben, ha B. A. r ö s t e l l e t t e is a dolgot, kijelentem, hogy azt én irtam s betüröl betüre ismerétem.

Leginkább zokonvette, mint látszik, ama megjegyzésünket, melyben helyesírási hibákkal vádoljuk s a B. A. nyilatkozatát elégtételnek véve, kérdi: v a l j o n (v a j j o n helyett) mit tartunk helyesírási hibának? Megmondjuk. — Előrebocsátjuk, hogy csupán egyetlen számának (4.) helyesírási hibáiból fogunk czitálni.

A lap homlokán ez áll: B a l a s s a = G y a r m a t. Tehát Balassa egyenlő Gyarmattal. Ezen eljárás szerint az összetett helynevek különválasztva s az egyenlőség jele által összekötve iratnának; így: Buda=Pest (és nem Budapest), Nagy=Várad (és

nem Nagyvárad) etc. Derék! Lá-suk a többit. Arc-czal (I. oldal, 2. hasáb, 4. sor). mosollyal (a III. old.-vers, 2. stropha, utolsó előtti sor.) E szavakban, mint a mellyel-ben, a tő: arcz, mosoly, mely; minden iskolás gyerek tudja, hogy, ha a mássalhangzón végződő névtökhöz a társító val, vel rag járul, a rag v betűje oly mássalhangzóvá válik, mint amilyennel az illető névtő végződik; tehát arc-czal, mosollyal, mellyel etc. lévén az összetett mássalhangzók (cz, sz, zs, ty, ly, ny, gy) egy hangnak a jelei, vagy ha tetszik, nevei. Ellen vetésül hozhatnák fel itt talán, hogy hiszen az össze, vissza, annyi, ennyi két mássalhangzóval hangzó szók is rövidítve (a z és y kihagyásával) iratnak. Ez nem volna ellenvetés, mert ezek önmagukban egy szók, önálló szók, s az elválasztásnál ezekben is jelölni kell a kettős mássalhangzókat (össze, anynyi stb.) Nagy szellemi korlátoltság biz ezt nem tudni s a figyelmeztetésen megbotránkozni.

Hasonlító botlásokhoz a rosszak (II. old. 3. has., 21. sor.) szólló (III. oldal, 1. hasáb, 22. sor.) ehelyett: rosszak, szólló.

Továbbá: usszunk, válassz. Előbbi töve usz, a többes első személyű rag unk. Ama helyen, hol ez használva van, a kötmód jelenidejének kell lennie; a kötmód, valamint a parancsolómód módjegye a j; ez a j, éppen mint az igék határozott alakjának j betűje a tő és rag közt, olyan változást illetőleg áthasonulást szenved, mint a társító rag első (v) betűje szenvedett; tehát: usz-junk helyett usz-szunk (és nem usszunk), válassz-j helyett válassz-sz (és nem válassz); — hasonló hiba a vesszük (III. old.-vers, 1. stropha, utolsó előtti sor), hol az igének határozott alakú, többes számú első személye van jelölve, vagyis: vesz-jük helyett vesszük (és nem vesszük.)

Külömb (III. old., 2. has. vers, 3. sor alulról) sem külömb, hanem külön-b; külön a tő s a b a megrövidített középfoku rag.

„... ez ünnepélyes jelenet — midőn előttem van a végrendelet — delitiumba ejtett.“ Első példa, hogy a zárjelet (— ... —) függő mondatok elválasztására használják az egyszerű vessző (.) helyett (I. old., 2. has., 26. és 27. sor.)

Higye el (I. old. 2. has. 19. sor alulról). Ez igealak a határozatlan enyhe parancsoló mód egyes számú harmadik személye akar lenni. Maga az ige rendhagyó iktelen, mint ezek: visz, tesz, vesz, lesz. Rendhagyása abban áll, hogy tövének végmás salhangzóját (sz) részint másra cseréli, részint elhagyja, ez pl. szóbanlevő alakjában d-re cseréli, mint határozott alakjából világosan ki is tűnik (hid-d); most hozzá jövőn a parancsoló mód jegye, a j, jenne hid-j, azonban a d és j összejövén, erős hangzásuk miatt a lágyabbgy-re változnak s eszerint lesz higye (és nem higyj), harmadik személyében pedig higye és nem higyje. Vagy miért nem írja ezeket is így: vigyje, tegyje, vegyje, legyjen?

„Az eszmét Madach emléke iránti kegyeletünket leróni — mindenki örömmel üdvözlé...“ (III. old. 3. has. 16. és 17. sor.) Mit akar ott az a nyugjel? Nyug-jelt csak teljesen bevégzett mondat után kell tenni, mintegy a pihenés és nyugalom jelölésül. Vagy azt is vessző helyett használja, mint a zárjelet? Így van az, mikor nincs tisztában az ember a helyesírással.

Különb a tájékozatlanság és következetlenség egyebekben is kirí; a mellyel mellett kardosko-

dik s egy helyen mégis mellyel-ir; hol c—t, hol cz—t használ; az s (kötszó) elé, hol tesz vesszőt, hol nem tesz stb. A többieket mellőzve, ez utóbbira kívánok még reflectálni. Az s (megrövidített és) kötszó, tehát összekötésre, a vessző (.) elválasztó jel, tehát elválasztásra használtatik két szó, vagy mondat között. Már most micsoda értelme van a vessző és s egymás melletti használatának? Vagy ugyanazon helyen, ugyanazon pillanatban két dolog összekötésének s elválasztásának? Vagy vessző vagy s, a mint t. i. elválasztani, vagy összekötni kell! Tertium non datur.

(Vége köv.)

Giardinetto.

Budapest, július 21.

(B. A.) Hős Asbóth János felébredt. Nem szerkeszt többé „Ébredést. K. Papp Miklós csinyt követett el rajta. Hogy p a p létére is oly kegyetlen tréfát tud elkövetni. A turpisság történt világos nappal híres Kolozsvár városában s mint a hirlapok és fecskék csevegik, következőképen esett volna meg:

Hát az „Ébredés“ nagyon álmos volt volna és segített a bajon akképen, hogy K. Papp lapjának táviratait és híreit, mint az „Ébredés“ eredetieit vette át. Ez infestálta jó Papp uramat, ki neve előtt K. betűt is visel. De Asbóth részéről az „annektálás“ még nem volt valami borzasztó; követett el ő már ennél asbóthabbat is; (lásd Grünwald alispántól áteredt dolgot, sat. sat.) Hanem hős Asbóth az egész világnak hirdette, hogy hát azok az „ébredési hírek“, miket ő Papp uramtól csent, anynyira eredetiek, hogy tán még az esemény előtt megírta ő maga.

Kérem, még ne tessék nevetni, majd megmondom én, mikor lesz az élez.

Hát Papp uram csak nyomatja, csak nyomatja a lapot; Asbóth uram csak átveszi, csak átveszi eredetieknek a híreket. Papp uram aztán egy szép reggelen — talán éppen éjféltájban — azt veszi a fejébe, hogy megérdemel az „Ébredés“ extra-példányt is. Dictum, factum. Extra-példány, telve vad hírekkel, vad gondolatokkal. Még most se tessék nevetni, kérem. S mit tesz hős Asbóth a communard-szerkesztő?

Hát azokat a vad híreket, vad gondolatokat átveszi eredetieknek az „Ébredés“ számára. Most már tessék nevetni.

Ennél bolondabbat csak Vértessy, született Lederer Ignác ur, a nagykárolyi hirlapirodalom — teremtménye követett el néha napján. Ez minden irkafirkának megörült s magára fogta az apaságot. És szörnyen csodálkozott, hogy akadt valaki, aki aztán az ő plágiumjait — — áttulajdonította. A győri „Szabad polgár.“

A volt szerkesztőnek aztán orrára és körmére koppantott a „Nagyvárad“, majd a „Nagy-Károly.“ Különb a naphőse kisebb volt, semmint két napon át beszéltek volna róla.

Még Herostrates sem lehetett.

Visszatérnénk még az „Ébredés“-re, de az nem ébred fel többé. A szerkesztő lemondott és Pokorny Jenő nem akarta átvenni a szerkesztést. A lap sirkövére az ismeretes verset vésik:

Vége Veér Andrásnak,
Neki már sirt ásnak.

A nyájas, szűk fődél alatt
Egymásért hűn két szív dobog,
Nem tud felőlök a világ,
Csak ők tudják, hogy boldogok!

A számrejtvény értelme pedig: Hű szív kétszer nem szerethet.

Helyes megfejtését következő t. előfizetőink küldötték be: Blum László, Bay Emma, Kóváry Józsefné, Lusztig Ignácz, Jakó Piroska, Bartl Ede, Kubinyi Izabella, Opris Katinka, Buday Vilma, Fried Ida, Hegyessy Erelka, Klein Nina, Boldog Erzsike Nagy Ferencz, Kovács Zoltán, Szatmári G. ula, Weinberger Sarolta, Nemes Janka és Szabó P. ter.

A megejtett sorsolásnál **Kóváry Józsefné** urhölgy neve huzatott ki — s így a névjegyekre nyomtatandó sorok feljegyzését, mint szintén azoknak hová leendő küldését is, kérjük Kutasi Imre ur könyvnyomdájába, Erdélyi István urnak megküldeni.

A szerkesztő üzenetei.

Amennyiben a jul. 6-tól augusztus 26-ig terjedő időt nem Debreczenben töltöm, kérem a **vidéki levelezéseket, talányokat, a talányok megfejtéseit, a Tréfák és adomák** vagy a **Vegyések** rovataiba szánt közleményeket és megkereséseket Erdélyi Istvánnak **Debreczenbe** a **Kutasi Imre** ur nyomdájába küldeni; a lap tartalmát illető közlemények azonban nevemre **Felsőbányára** (Szatmármegye) küldendők.

K. G. Budapest. A vers még iskolai kísérletnek is gyöngye.

Sz. E. Budapest. Sziveskedjék Sz. M. lakását megírni.

V. J. Gleichenberg. Szívemből kívánom, hogy egészségedre váljék a „muszály“ mulatás. Egyebekre nézve: amit lehet, tesztek.

R. Gy. Ne bolondozzál megint. Különben várom.

P. A. Kaptam. Bizony gyeugén megy.

Nyilatkozat. Értésemre esett, hogy a „Szabadság“ bizonyos munkatársai azt beszélnek, miszerint én ama lap számára dolgozatot küldtem volna. Hazugság. Ugyancsak ez urak egy, a „Szünóra“ szerkesztőjéhez küldött munkámat, mielőtt az közölve lenne, uton utfélen kritizálnának; én ugyan ezt figyelembe se veszem, de kerdem a „Szünóra“ szerkesztőjét: összeillik-e ez a szerkesztői titoktartással és felelősséggel, hogy egy régi munkatársa küldeményét, akár jó az, akár rossz, kezeiből mindenféle népségnek kiadja? Felsőbányán, július 24. 1877. D e n g i János.

Tréfák és adomák.

— Mama! kiált a kis fiu, az előtte fekvő képet, melyen két szerelmes egymást megcsókolja, felmutatva, mi ez? Hisz látod fiam, kép, az egyik leány, a másik fiatal ember. Az ám! de hát mit csinál a fiatal ember a leánykának? Mit csinál?..hát valamit sug neki. — Erre a kis fiu egy kissé gondolkodott és hamiskás mosolylyal így válaszolt: „Ugy-e bár mamám, a Dr. bácsi is mindig sug neked valamit, mikor így tesz.

— Egy szobaciczusnak névnapja közeledvén, asszonya, hogy hű cselédjének örömét növelje, színházba küldötte őt. Hallván ezt az asszonyság férje, így szól: miért éppen ma? hisz olasz operát adnak, a mit ő érteni nem fog. Ej! mond az asszony, ha nem érti is, de hallani fogja a szép zenét és éneket. Történt azonban, hogy az olasz énekesek egyike hirtelen rosszul lett és így német darabot kellett játszani. A szobalány

csudálkozva hallgatja a darabot és végre szomszédnéjához így szól: „Ime! még soha sem tudtam, hogy még olaszul is értek.

— Mi a semmi! Fejetlen „harisnya, melynek nincs szára.

— Két jó barát a városon összetalálkozván, kérdé egyik a másikat: „hallom, megházasodtál, volt-e nagy lakodalmad “ Volt bizony barátom, őt akó borom fogyott el, de ha visszaházasodhatnám, szívesen adnék akár tizenöt akót is.

— Egy részeges napszámos betegágyában panaszkodott az orvosnak, hogy kinjai mellett még a szomjuság is bántja. Az orvos azon töprenkedett magában, mivel oltsa el betegje szomját. Ezt észrevévén, így szólt a beteg: „Ne törje az ur azon fejét, segítsen csak nyavalyámon, majd szomjuságomon segítek magam is.

— Miért nem válaszoltál levelemre? így feddi egy csizmadia legény külföldön lévő barátját. Ez, hogy magát kimentse, így felelt: „megengedj kedves barátom, hogy nem irtam, oka az: mert én már rég meghaltam.“ A szegény jó barát e sorok olvasására elájult és fájalmában pár napig semmit sem evett.

— Táncczosnő anyja: — Képzeld csak báró ur, P. gróf meghívja leányomat vacsorára az X. szálloda egyik külön szobájába, ígérve, hogy egy százast fog az asztalkendő alatt találni.

Báró: — Oh, minő szentelen ajánlat!

Táncczosnő anyja: — Nem az kérem, hanem az asztalkendő alatt nem volt semmi.

— A veszprémi postán olvasható egy kézbesítetlen levél czime: „Nagyérdemü nevét elhibáztam. Tekintetes ügyvéd urnak Szegeden. Egy özvegy édes anyjával van, egy derék szöke ur. Tisztelettel ajálva bérmentes.

— Szabad kérnem egy pohár vizet, szól a vidéki ur az asszonysághoz.

— Te Jancsi, hozz hamar egy pohár friss vizet, parancsolja az uj inasnak. S ez csakhamar hoz egy pohár vizet a tenyerén.

— Nem tudod tányéron hozni, kiáltott rá az asszonyság; és Jancsi megfordulván, rögtön hozza a tányért tele vízzel, bele öntvén a pohár vizet s egész alázatossággal mondja:

— Istenem, nem is tudtam, hogy ez az ur tányérból iszik.

— Tanító: (miután a termények mindhárom országának ismertető jeleit előadta). Hová tartozik a zeller? Gyermekek: A levesbe.

Vegyések.

— **Amerikaisan.** A puiney-i lelkészhez beállit a napokban egy ifju pár összeesketés végett. Miután a szertartásnak vége volt, a boldog vőlegény egy husz dolláros bankjegyet nyújtott át a tisztelendő urnak, hogy abból fáradságáért 3 dollárt vonjon le. A pap e pazar jutalomtól elragadtatva sietett 17 dollárt visszaadni, mire az ifju pár eltávozott. Mennyire csodálkozott azonban az ur szolgálja, midőn egy kereskedő ama felvilágosítást adta neki, hogy a husz dolláros bankó hamis, végre

midőn szakácsnője elbeszélte, hogy a fiatal asszony alig-hogy kijött a templomból, egy házzugba vonult, ott leveté menyasszonyi ruháját s lett belőle — egy tisztességes fiatal ember.

— **Egyéb semmi? — ez borzasztó!** Közelebb az összetüéseiről nevezetes P. herczeg egy berlini étteremben, mely különben kitünő étlapja miatt jó hírnévnek örvend, ebédelni akart. Előkerlte az étlapot, átfutotta s komoran kiáltott a szolgálattevő pinczérnek: „Egyéb semmi? Ez borzasztó.“ A szomszéd asztalnál egy egyetemmi hallgató ült s szintén elkérte az étlapot és átolvasása után hasonló fölindulással kérdezte: „Egyéb semmi? Ez borzasztó.“ Erre fölugrik az előbbi s dühvel támadja meg a fiatal embert. „Hogy meresz kedik ön engem utánozni? Én P. herczeg vagyok.“ A fiatal ember egy fogpiszkáló után nyulva, fel se kelve, nyugodtan válaszolt: „Egyéb semmi? Ez borzasztó.“

— **Hölgyek migránje** e len egy élezes uri ember a következő gyógymódot ajánlja: Végy néhány aranylánczot, csavard be azokat egy valódi shawlba, helyezd el az egészet egy páholyba az operában, végre adj mindezekhez egy házi barátot és ismételd ezt hetenkint kétszer. Furcsa gyógymód mindenestre, de talán hatásos lesz.

— **Gyilkosság a börtönben.** Vérfagyaláló eset tartotta izgatottságban Königrätzet. Mult hó 15-én egy Turek Venczel nevű egyén lólopásért 6 évi börtönre ítéltett. Az ítélet kimondása után Turek nejtől kívánt búcsút venni, mely kérelmének hely is adatott. A találkozás este 7 órakor történt. Midők Turek bucsuzás képen nejt megölelte, hirtelen előrántott egy hegyes eszközt és azt oly erővel szurta nejtébe, hogy az egyetlen egy sikoltással a földre rogyva, azonnal kilehelte lelkét. A gyilkos ördögös mosolylyal tekintett le áldozatára: „ez akartam — most megkaptam“ mondá. Tureket gyilkossága után állati vadság szállotta meg és csak több katoná segítségével voltak képesek az örök őt megköztözni. Az eset nagy izgatottságot keltett a városban és késő éjjel is nagy néptömeg vette körül a fogházat, honnan a fogoly átkai és káromkodásai kihallatszottak az utczára. — A meggyilkolt alig 23 éves szép és erőteljes nő volt.

— **A rossz kávé** úgy lehet megjavítani, ha forró vízzel két-háromszor leöntjük és azután vászonruhára terítve megszáritjuk. Meg vagyunk győződve arról, hogy házi asszonyaink egyszeri kísérlet után látva, mennyi piszkot és festanyagot ragad magával a forró víz, sohasem fognak többé háztartásukba mosatlan kávé használni.

— **A bajor király és a bajor paraszt.** Lajos király köztudomás szerint szenvedélyes zenész, még pedig Wagnerianus. A minap — beszél a londoni „Figaro“ — a hegyek közt sétálva egy parasztra akadt, ki mankóján döcögött előre. A király kérdezé, hogy hol lett megsebesítve. A paraszt daczosan azt felelte, hogy Sedannál. „Nem ismer engem?“ szolt most a király szeliden. „Nem!“ volt a rövid válasz. „Nos, én a király vagyok!“ Erre a paraszt fölemelte a kezét és üdvözölte katonásan. „Hát mondja csak“ kezdé ismét a király, „miként van az, hogy ön engem nem ismer?“ — Bizony, fölség — mondá a paraszt — én nem is látom át egészen, hogy miként találkozhatott volna velem felséged. Ön nem megy soha a csatába, én meg nem járok az operaházba.

— **A szőlősgazdák** vizsgáztatására érdekes tüneeményt említhetünk fel, melyet Kunelben (Franciaország) észleltek az idén s melyről a következőket írják onnan: „A szőlők, melyeket a phylloxera meg-szállása következtében végkép kiveszetteknek hittünk, erőre kapnak s a tőkék, melyeket magukra hagyva

ki akartak már irtani, gazdagon hajtottak az idén s bő termést ígérnek, bár tavaly egyetlen rügy sem mutatkozott rajtuk.“ Es ez nem elszigetelve fordul elő, de általános és elvitázhatlan javulás állott be a phylloxera-beteg szőlőknel az egész környéken annyira, hogy számtalan szőlősgazda kétségbe van esve, a miért tavaly kirtotta szőjét s az idén ismét beültetni készül földjeit.“

— **Magyar indigo.** Köztudomás szerint a kormány Sarlay János szarvasi gymnasiumi tanárt több év óta állami segélyben részesítette a czéliből, hogy a csüllyennövényből (Isatis tinctoria) saját rendszere szerint az indigógyártást megkísértse. A kísérletek első éveiben már is képes volt Sarlay igen megnyugtató eredményt előmutatni, mert az általa kis mértékben gyártott indigo, ami az indigotin tartalmat illeti, igen megközelítette a valódi legjobb minőségű bengaliai indigót. A mult évi csüllyen-termésből S. már nagyobb mennyiségű indigót produkált, úgy, hogy ezen mennyiséggel már is lehetett Goldberger és fiai jóhírű budai kartonfestő gyárában festési kísérleteket tenni. A kísérletek e tavaszon megtétetvén, a nevezett gyár 4 heti folytonos, a legnagyobb pontossággal és vigyázattal teljesített vizsgálat és próbák után a kormányhoz intézett jelentésében konstatalja, hogy a S. által gyártott indigo összehasonlítva a középfinomságú bengál indigóval, ahoz úgy aránylik, mint 100 : 69³/₁₀; ennél fogva a nevezett gyáros azon nézetét fejezte ki, hogy S. indigója alkalmas arra, miszerint az Ausztria-Magyarországban nagymennyiségben használt és sok millió értékű bengál indigót tetemesen pótolja, sőt talán teljesen ki is zárja, mert nemesítés és javítás által idővel ezen termék is nemesebbé válhat és csak olyan lehet, mint magában Indiában.

Kiadói üzenet.

Tiszteltteljesen kérjük azon t. helybeli és vidéki urakat és urnókat, kiknek lapunk 14. 15. 16. számát megküldtük s azokat megtartani sziveskedtek és így lapunk rendes előfizetőinek tekinthetők: hogy az előfizetési pénzt kiahivatalunknak (jelenleg főter, Kutasi Imre könyvnyomdája, Erdélyi István urhoz) posta fordultával beküldeni kegyeskedjenek.

A. F. urnak Kolozsvárt. A lap szétküldésében a legjobb akarat mellett is tévedhettünk. Ezt előismerjük. A többször reklamált számot a 16-ik számhoz csatoltuk. Reményljük: most már rendben van?

F. I. urhölgynek. Kaptuk és alkalmmal jöni fog.

J. P. urhölgynek Derecske. „Besoroztuk“ s közelebb világ g á eresztjük. — Üdvözet!

K. E. urhölgynek N.-Károly. Nagysád kívánatát nem teljesíthetjük, mivel az óhajtott számból egyetlen példány sem áll rendelkezésünkre. A mi a külön lenyomatást illeti, arra csak azt válaszolhatjuk, hogy: kissé drága lenne. Különben ha nagysád csakugyan óhajtja: kérjük határozott választát.

S. K. urnak M.-Vásárhely. Lapunkat önnek rendszeren küldjük. Kapja-e?

P. Á. urnak. A kívánt lapokat mai számunkkal veszi ön.

A lapunk szétküldésénél előfordult rendtelenség főoka az levén, hogy: mivel a 14. 15. és 16-ik számokat több száz példányban küldtük szét, a megtartani nem szándékolt példányok hozzánk a legnagyobb pontatlansággal jöttek vissza s így magunkat ez ideig kellően még nem tájékozhattuk: miért t. előfizetőinktől ez alkalommal is kegyes elnézést kérünk. Jövöre nézve pedig intézkedtünk, hogy ily esetek elő ne forduljanak.